

3. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.102.04>

УДК 658.012.8

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ОРГАНІЗАЦІЙ

Валерій Олександрович Котляров¹

Узагальнено, що управління економічною безпекою можна розглядати як процес розробки та реалізації комплексу заходів спрямованих на протидію загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Визначено головну мету управління економічною безпекою організації – це забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування нині та підвищення і забезпечення рівня безпеки організації в майбутньому. Зазначені функціональні цілі економічної безпеки. Підкреслено, що реалізація кожної з цих цілей економічної безпеки організації має підтримувати стійке функціонування організації. Детальна розробка і контроль за виконанням цільової структури економічної безпеки організації є важливим аспектом процесу забезпечення. Кількісний і якісний аналіз наведених у дослідженні загроз дозволяє зробити висновок про те, що надійний захист економіки будь-якої організації можливий лише при комплексному і системному підході до його організації. Проаналізовано концептуальні основи управління економічною безпекою організації, що визначають загальні аспекти і принципи, які керують стратегією та діяльністю організації щодо забезпечення стійкості і захисту від економічних загроз і ризиків.

Ключові слова: організація, економічна безпека, управління економічною безпекою організації, загрози.

Постановка проблеми. Управління економічною безпекою організації є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування нині та підвищення рівня безпеки організації у майбутньому.

Економічна безпека організації має особливу актуальність, оскільки пов'язані з нею проблеми недостатньо висвітлені у нормативно-правовому забезпеченні держави. Під «безпекою» організації варто розуміти стан захисту діяльності організації від негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища. Поняття «безпека» тісно взаємопов'язане із поняттям «розвиток». У загальному розумінні, розвиток – незворотна, цілеспрямована, закономірна зміна матерії і свідомості. Зрозуміло, що розвиток економічної системи неможливий без її безпеки. Об'єктами, що вимагають захисту від негативних чинників, можуть бути різні складові організації – в силу впливу динамічних змін навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі основні аспекти економічної безпеки досліджували такі науковці: Ареф'єва О., Васильєв О., Дідик А., Діденко Є., Ілляшенко О., Мушнікова С., Прохорова В., Шевченко О., Якименко О. Проте деякі аспекти управління економічною безпекою організацій у сучасних умовах розвитку економіки залишаються недостатньо дослідженими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні в економічній літературі відсутній єдиний підхід щодо складових механізму управління безпекою суб'єктів господарювання, що зумовлює подальші дослідження у цьому науковому напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження концептуальних основ економічної безпеки організації, загальні аспекти і принципи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Високий рівень управління економічною безпекою організації є дуже важливим аспектом його продуктивної роботи, оскільки формування захищеності всіх його найважливіших складових дозволяє створювати умови для ефективного функціонування організації в цілому. Своєчасне проведення заходів щодо забезпечення економічної безпеки допоможе як мінімум уникнути серйозних витрат на нейтралізацію загроз, що можуть негативно позначитися на діяльності організації.

Існують різні підходи авторів з приводу визначення економічної безпеки організації. Науковець Шевченко О. у своїх працях зазначає, що економічна безпека організації – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізаційних чинників [10].

¹ Валерій Олександрович Котляров, докторант
Національного авіаційного університету,
e-mail: kotva0503@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2291-3199>

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution CC BY 4.0

Відповідно управління економічною безпекою можна розглядати як процес розробки та реалізації комплексу заходів спрямованих на протидію загрозам зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Він спрямований на досягнення головної цілі, що полягає у створенні умов стабільного та ефективного функціонування організації за рахунок своєчасного виявлення та протидії загрозам його господарській діяльності. В свою чергу, даний процес має ґрунтуватися на сукупності прийнятих у менеджменті принципів (пріоритетність, законність, комплексність, координованість, компетентність, доцільність, плановість, системність, відкритість, складність, цілісність, адаптивність, надійність, сталість, корегованість, синергічність) [6].

Ефективне забезпечення економічної безпеки організації має велике значення і для держави, оскільки організації виступають одним із суб'єктів економічних відносин країни, і є однією з важливих ланок для створення безпечного економічного середовища. Тому підтримка високого рівня управління економічної безпеки дозволить створити ефективну основу для раціонального розвитку організації, а формування стратегії, удосконалення виробничого процесу з застосуванням заходів щодо підтримки економічної безпеки гарантує організаціям досягти максимального результату у галузі своєї діяльності [4].

В результаті визначення сутності та значення економічної безпеки організації необхідно розглянути її об'єкти, суб'єкти, цілі, завдання та елементи. До об'єктів, яким потрібний захист в організаціях, варто віднести:

- територію організації;
- об'єкти, які розташовані на території організації (будівлі, споруди);
- носії конфіденційної інформації (документи);
- товарно-матеріальні цінності.

До особливих об'єктів, яким потрібна посилена безпека, слід віднести:

- керівництво організації;
- співробітників, що допущені до конфіденційної інформації.

Формування захисту керівництва та персоналу організації встановлюються і регулюються положенням (інструкцією), що затверджується керівником організації, і в окремих випадках погоджується з територіальними органами внутрішніх справ і органами безпеки [2].

Розглянувши об'єкти економічної безпеки організації, варто виділити дві групи суб'єктів: внутрішні і зовнішні суб'єкти.

До внутрішніх суб'єктів необхідно віднести осіб, які безпосередньо виконують діяльність щодо захисту економічної безпеки організації. У якості внутрішніх суб'єктів можуть бути:

- співробітники служби безпеки організації;
- залучені спеціалісти із забезпечення, виявлення та нейтралізації загроз в організаціях.

Зовнішні суб'єкти – це органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Реалізація діяльності цих орга-

нів не може контролюватись самостійно організаціями. Ці органи забезпечують формування та реалізацію законодавчої основи функціонування та захисту господарської діяльності [1].

Мета системи економічної безпеки – мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану організації, у тому числі його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам, на основі розробленого й реалізованого комплексу заходів економічно-правового та організаційного характеру. Найбільше значення при забезпеченні економічної безпеки організації мають: первинні економіко-правові та організаційні заходи, що мають сприятливі дії; вторинними є технічні, силові та інші заходи. У процесі досягнення поставленої мети вирішуються конкретні завдання, що об'єднують усі напрями забезпечення економічної безпеки [5].

Таким чином, економічна безпека є складовою частиною загальної системи безпеки організації. Концепція економічної безпеки організації виходить з того, що в основі вибудованої системи економічної безпеки лежать його інтереси, стратегічні цілі та пріоритети. Це вимагає вивчення стану зовнішнього і внутрішнього середовища організації для виявлення і запобігання існуючих і потенційних загроз, що здатні завадити реалізації поставлених цілей.

Головною метою управління економічною безпекою організації є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування нині та підвищення і забезпечення рівня безпеки організації у майбутньому [9].

Найефективніше використання корпоративних ресурсів організації, необхідних для досягнення певної мети, досягається шляхом наступних функціональних цілей економічної безпеки:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи організації;
- забезпечення технологічної невразливості організації;
- висока ефективність менеджменту організації, ефективність його організаційної структури;
- високий рівень кваліфікації персоналу;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності;
- забезпечення захисту й інформаційного середовища організації;
- забезпечення безпеки персоналу організації, його капіталу, майна та комерційних інтересів [8].

Реалізація кожної з цих цілей економічної безпеки організації має підтримувати стійке функціонування організації. Детальна розробка і контроль за виконанням цільової структури економічної безпеки організації є важливим аспектом процесу забезпечення.

У сучасних умовах процес успішного функціонування та економічного розвитку організацій у багато в чому залежить від удосконалення їх діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки. Економічна безпека організації – це стан його захисту від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз [7].

До зовнішніх загроз і чинників належать: неправна діяльність кримінальних структур, конкурен-

Таблиця 1 – Основні принципи управління економічною безпекою організацій

Принцип	Коротка характеристика
Системний підхід	Управління економічною безпекою організації базується на системному підході, що передбачає аналіз та врахування всіх аспектів діяльності організації.
Аналіз та оцінка ризиків	Основна складова концепції – це аналіз, оцінка та управління ризиками, які можуть вплинути на фінансову стійкість та діяльність організації. Це включає в себе ідентифікацію ризиків, їхню оцінку за ймовірністю і впливом, а також розробку стратегій для їхнього зменшення або управління.
Превентивні заходи	Концепція передбачає акцент на превентивних заходах, спрямованих на попередження можливих загроз і ризиків.
Партнерство та комунікація	Ефективне управління економічною безпекою передбачає залучення різних зацікавлених сторін і партнерів, а також відкриту та ефективну комунікацію з ними. Це сприяє взаємодії та обміну інформацією.
Культура безпеки	Успішне управління економічною безпекою вимагає створення культури безпеки в організації, де всі працівники розуміють важливість безпеки та беруть активну участь у її забезпеченні.
Спільні цілі	Важливо, щоб управління економічною безпекою було інтегровано в загальну стратегію та місію організації, визначаючи спільні цілі та завдання.

тів, фірм і фізичних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різну провину співробітників організації, а також правопорушення з боку корумпованих елементів з представників правоохоронних органів і органів контролю.

До внутрішніх загроз і чинників належать дії пасивності (у тому числі навмисні і ненавмисні) співробітників організації, що суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідком яких можуть бути нанесення економічного збитку компанії, витік або втрата інформаційних ресурсів (у тому числі відомостей, що становлять комерційну таємницю), підрив її ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у взаємостосунках з реальними і потенційними партнерами, конфліктних ситуацій з конкурентами, правоохоронними органами і органами контролю тощо. Кількісний і якісний аналіз наведених вище загроз дозволяє зробити висновок про те, що надійний захист економіки будь-якої організації можливий лише при комплексному і системному підході до його організації [3]. Концептуальні основи управління економічною безпекою організацій визначають загальні аспекти і принципи, які керують стратегією та діяльністю організації щодо забезпечення стійкості і захисту від економічних загроз і ризиків (табл. 1).

Ці концептуальні основи становлять фундамент для розробки конкретних стратегій та дій управління економічною безпекою організації, сприяють забезпеченню стабільності та стійкості діяльності організації в умовах небезпеки та несприятливих чинників.

Висновки. Отже, розкриті під час проведеного дослідження концептуальні основи управління економічною безпекою організації доводять необхідність формування системи її забезпечення на вітчизняних організаціях, що вплине на ефективність їх функціонування у мінливому навколишньому середовищі.

Кількісний і якісний аналіз загроз економічній безпеці організації дозволяє зробити висновок про те, що надійний захист економіки будь-якої організації можливий лише при комплексному і системному підході до його організації.

Управління безпекою складних адаптивних систем представляє велику проблему. Класичне управління безпекою має обмеження у відповіді на цей виклик. Однак це не означає, що всі старі практики, принципи та ідеї обов'язково застаріли. Скоріше ми виступаємо за необхідність поглянути на ці класичні концептуалізації у новому світлі. Нам все ще потрібні класичні інструменти та концепції, розроблені протягом багатьох років досвіду, але нам, у той самий час, потрібно доповнити ці старі принципи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Arefieva O., Tulchynska S., Popelo O., Arefiev S., Tkachenko T. The Economic Security System in the Conditions of the Powers Transformation. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. № 21(7). P. 35–42.
2. Kuzior A., Arefieva O., Vovk O., Brožek P. Innovative Development of Circular Systems While Ensuring Economic Security in the Industry. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*. 2022. № 8(3). DOI: <https://doi.org/10.3390/joitmc8030139>
3. Poirson H. Economic security, private investment, and growth in developing countries. Washington : International Monetary Fund, African Dept., 1998. 31 p.
4. Васильєв О.В. Формування системи управління економічною безпекою промислових організацій *Економічний аналіз*. Вип. 2. С. 138–145
5. Дідик А. М. Економічна безпека організації : підручник. Львів : НУ «Львівська політехніка», 2019. 624 с.
6. Діденко Є.О. Управління економічною безпекою організації на основі формування стратегії його безпечного розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 5. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2015_5_10
7. Ілляшенко О.В. Механізми системи економічної безпеки організації : монографія. Харків : Мачулін, 2016. 504 с.
8. Пархоменко Н.О. Особливості управління економічною безпекою будівельного організації. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.61>

9. Прохорова В.В., Мушнікова С.А. Коеволюційна основа управління економічною безпекою організацій. *Бізнес-інформ*. 2020. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-440-445>
10. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки організації. *Наука молода*. 2010. № 10. С. 178–181.

REFERENCES:

1. Arefieva O., Tulchynska S., Popelo O., Arefiev S., Tkachenko T. (2021) The “Economic Security System in the Conditions of the Powers Transformation”. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, no. 21(7), pp. 35–42.
2. Kuzior A., Arefieva O., Vovk O., Brožek P. (2022) Innovative Development of Circular Systems While Ensuring Economic Security in the Industry. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, no. 8(3). DOI: <https://doi.org/10.3390/joitmc8030139>
3. Poirson H. (1998) *Economic security, private investment, and growth in developing countries*. Washington: International Monetary Fund, African Dept., 31 p.
4. Vasylyev O. V. (2013) Formuvannya systemy upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu promyslovykh pidpryyemstv [Formation of the economic security management system of industrial enterprises]. *Ekonomichnyy analiz*, vol. 2, pp. 138–145.
5. Didyk A. M. (2019) *Ekonomichna bezpeka orhanizatsii* [Economic security of the enterprise]: a textbook. Lviv: NU “Lvivska politehnika”, 624 p.
6. Didenko E. O. (2015) Upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva na osnovi formuvannya stratehiyi yoho bezpechnoho rozvytku [Management of the economic security of the enterprise based on the formation of a strategy for its safe development]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 5, pp. 35–40. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2015_5_10
7. Ilyashenko O. V. (2016) *Mekhanizmy systemy ekonomichnoi bezpeky orhanizatsii* [Mechanisms of the economic security system of the enterprise]: monograph. Kharkiv: Machulin, 504 p.
8. Parkhomenko N. (2020) Osoblyvosti upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu budivelnoho pidpryyemstva [Features of economic security management of construction company]. *Efektivna ekonomika*, vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.61>
9. Prokhorova, V.V., Mushnikova, S.A. (2020) Koevolyutsiyna osnova upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstv [Coevolutionary basis of management of economic security of enterprises]. *Biznesinform*, no. 12. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-440-445>
10. Shevchenko I. (2010) Osoblyvosti formuvannya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Peculiarities of formation of economic security of the enterprise]. *Nauka moloda*, no. 10, pp. 178–181.

PRINCIPLES OF ORGANIZATION SAFETY MANAGEMENT

Valerii O. Kotliarov¹

This paper contributes to safety management by bringing in ideas from organizational complexity theories. Much of the studies and the literature on organizations as complex adaptive systems have focused on how to produce new innovations or how to increase financial effectiveness. We take the view that safety – critical organizations can be perceived as complex adaptive systems, and we discuss what this means for the management of safety. Our aim is to elaborate on the issue of what kinds of principles the management of safety should be based on in complex adaptive systems. In general, the management of economic security can be considered as the process of developing and implementing a set of measures aimed at countering threats to the external and internal environment of the enterprise. Objects, subjects, goals, tasks and elements of economic security are considered. The main goal of managing the economic security of the enterprise is determined – this is to ensure its stable and maximally effective functioning now and to increase and ensure the level of enterprise security in the future. The functional goals of economic security are indicated. It is emphasized that the implementation of each of these goals of economic security of the enterprise must support the sustainable functioning of the enterprise. Detailed development and control over the implementation of the target structure of economic security of the enterprise is an important aspect of the process of provision. External and internal threats are singled out. Quantitative and qualitative analysis of the threats presented in the study allows us to conclude that reliable protection of the economy of any enterprise is possible only with a comprehensive and systematic approach to its organization. The conceptual foundations of the management of economic security of enterprises are analysed and determine the general aspects and principles that guide the strategy and activities of the enterprise to ensure stability and protection against economic threats and risks. It was determined that the given conceptual foundations form the foundation for the development of specific strategies and actions for managing the economic security of the enterprise, contribute to ensuring the stability and sustainability of the enterprise’s activities in conditions of danger and adverse factors.

Key words: management, enterprise, economic security, management of economic security of enterprise, threats.

JEL Classification: M21, L10, G32

*Стаття надійшла до редакції 02.11.2023
The article was received November 2, 2023*

¹ Valerii O. Kotliarov, Doctoral Student, National Aviation University